

Ανθρώπινα δικαιώματα και χριστιανική σκέψη

Ορθοδοξία / Ηθική

Χρυσόστομος Χατζηλάμπρου

Η εργασία του κ. Χρυσόστομου Χατζηλάμπρου για τη διαλεκτική μεταξύ Απεργίας Πείνας και Νηστείας (προηγούμενο άρθρο: www.remptousia.gr/?p=67526), προχωρά με τη θεώρηση της έννοιας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από χριστιανικές αφετηρίες.

Η έμφαση που δίνει η ορθόδοξη Θεολογία στη δημιουργία του ανθρώπου ως εικόνα της Εικόνας του Θεού, έχει άμεση σχέση με την ορθόδοξη κατανόηση της έννοιας του δικαιώματος. Ο άνθρωπος, ως θείο δημιούργημα (Ματ. 19, 14` Πραξ. 17, 28) έχει πλαστεί με δυνατότητα να μοιάσει το Δημιουργό του και να μετέχει χαριστικά στον τρόπο ύπαρξης Του. Κινείται σε μια ελεύθερη αγαπητική κοινωνική σχέση με τα άλλα πρόσωπα, χωρίς να είναι απαραίτητα τα νομικά όρια της σχέσης, οι κοινωνικές συμβάσεις, οι περιορισμοί και οι οριοθετήσεις. Παράμετροι που τίθενται για να περιορίζουν την δυνατότητα καταπάτησης του δικαιώματος.

Πηγή:<http://maidantranslations.com/>

Για το Χριστιανισμό, ο Θεός δε θεωρείται μόνο δημιουργός, αλλά και πατέρας όλων των ανθρώπων και συνεπώς όλοι οι άνθρωποι γίνονται αδέρφια μεταξύ τους. Ολόκληρη η ανθρωπότητα αποτελεί μια μεγάλη αδιάτμητη ενότητα με βασικό κέντρο ύπαρξης τον προσωπικό Τριαδικό Θεό[182]. Έτσι, ο άνθρωπος καλείται να περάσει από την απλή βιολογική συνύπαρξη με το διαφορετικό στην ουσιαστική κοινωνία προσώπων και στην αποδοχή της ετερότητας και διαφορετικότητας. Να ζήσει αρμονικά με ολόκληρη την κτίση, σε μια κοινωνία αγάπης κατά το πρότυπο του Δημιουργού του, έτσι ώστε να μην αποτελεί αναγκαιότητα η κατοχύρωση του ατομικού δικαιώματος, αλλά απόρροια ελευθερίας και ανιδιοτελούς αγάπης κατά το πρότυπο της Αγίας Τριάδας.

Το κυριότερο πρόβλημα των ημερών μας, σχετικά με την αποδοχή και το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου, συνίσταται στην έξαρση του εθνικισμού και στην εντυπωσιακή ικανότητα των διάφορων κυβερνήσεων και κυβερνητικών συνασπισμών ανά τον κόσμο, να προασπίζονται και να προσπαθούν να ρυθμίσουν με κάθε μέσο καταστολής και απίστευτης βίας τα κοινά τους πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα σε βάρος της ελευθερίας και αξιοπρέπειας του ανθρώπου[183]. Τα ανθρώπινα δικαιώματα θεμελιώνονται στην πεποίθηση ότι η ανθρώπινη αξιοπρέπεια ταυτίζεται με την ελευθερία του ανθρώπου και όχι από την πολιτισμική δημιουργικότητά του. Δεν αντλούν την ταυτότητά τους από τις πολιτισμικές παραδόσεις, αλλά από τον πολιτισμό ολόκληρης της ανθρωπότητας[184].

Η ένταξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο διεθνές δίκαιο οδηγεί στην

υπέρβαση του κράτους ως σχεδόν αποκλειστικού φορέα του δικαίου[185], αν και η «εμπορευματοποίηση της πολιτικής»[186] και η διαπλοκή οικονομικών και πολιτικών σκοπιμοτήτων δεν εμποδίζουν την καταπάτησή τους. Για την ορθόδοξη Θεολογία, η αναζήτηση και η θεμελίωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν τοποθετούνται στο φυσικό δίκαιο[187], ούτε στην ορθή λειτουργία της κοινωνίας, αλλά σε μια άλλη κεντρική βάση, την οντολογική ύπαρξη του προσώπου, σε μια αγιαστική κοινωνία των προσώπων με κριτήρια την ελευθερία και την ανιδιοτελή αγάπη στον συνάνθρωπο πέρα από τον ατομοκεντρισμό και την ιδιοτέλεια. Αν και δεν αρνείται το φυσικό δίκαιο, όπως κάνει ο Προτεσταντισμός, ούτε τους κοινωνικούς θεσμούς, που απορρέουν από αυτό, δεν το απολυτοποιεί όμως, όπως η Ρωμαιοκαθολική εκκλησία, αλλά το τοποθετεί κάτω από την «εν Χριστώ» ανακαίνιση του κόσμου[188].

Τα δικαιώματα του ανθρώπου δεν αναφέρονται σε αφηρημένες αρχές και τυπικές διατάξεις, αλλά στον άνθρωπο και την αξιοπρέπειά του. Δεν είναι στατικά διατυπωμένες εκφράσεις, αλλά μια δυναμική πραγματικότητα που εξελίσσεται όσο η αδικία επαναπροσδιορίζεται παγκόσμια. Από το πρώτο, ακόμα, άρθρο της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του ανθρώπου προσδιορίζεται η αξία της ελευθερίας και η ισότητα του προσώπου σε σχέση με κάθε άλλο πρόσωπο. Στοιχεία που απορρέουν από τη λογική και τη συνείδηση της ανθρώπινης ύπαρξης και αποτελούν το συνδετικό κρίκο της αδελφοσύνης, της ειρηνικής συνεργασίας και συνύπαρξης.

Αν και η κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει διακηρυχθεί ως η πιο υψηλή επιδίωξη του ανθρώπου[189], καθημερινά και παγκοσμίως παρατηρείται η περιστολή τους, τις περισσότερες φορές κάτω από συνθήκες «νομιμότητας». Η ανθρωπολογική στροφή στους Νεότερους χρόνους και ο τρόπος κατανόησης της αυτόνομης ηθικής οδηγούν στον ηθικό ανθρωπισμό και στον άκρατο ατομισμό. Ο άνθρωπος γίνεται ο «*απόλυτος κυρίαρχος της πραγματικότητας και υποτάσσει τα πάντα στην χρησιμοθηρική - ανθρωποκεντρική στοχοθεσία του*»[190]. Οι θεσμοί και οι κοινωνικές δομές, η οργάνωση της ατομικής, κοινωνικής και πολιτικής ζωής διαμορφώνονται με βάση την ελεύθερη βούλησή του. Στα πλαίσια μιας τέτοιου είδους προσωπικής ελευθερίας, κάθε άτομο διαμορφώνει την δική του ατομική - προσωπική ηθική. Αυτή τίθεται πάνω από κάθε άλλο πρόσωπο και οποιασδήποτε άλλης ηθικής και γίνεται αιτία παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ο μεγαλύτερος κίνδυνος για τα δικαιώματα του ανθρώπου βρίσκεται στην υπερτροφία τους. Κάθε προσωπική διεκδίκηση και ατομική επιδίωξη καθίσταται ατομικό δικαίωμα και καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για την επίτευξή της. Η Ορθοδοξία θεωρείται αντι-ατομικιστική[191]. Η ορθόδοξη κριτική της

ιδέας των δικαιωμάτων του ανθρώπου επικεντρώνεται στο θέμα του υποκειμενισμού. Η ατομική σωτηρία θεωρείται αδύνατη χωρίς τη σωτηρία του άλλου και η ελευθερία του προσώπου δεν μπορεί να μην είναι κοινοτική και κοινωνική. Για την ορθόδοξη Θεολογία, το πρόβλημα της παραβίασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου τοποθετείται στην έλλειψη πνευματικής διάστασης της σύγχρονης κοινωνίας.

Αναμφίβολα, η σωτηρία του προσώπου περνά μέσα από τις πολιτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές δομές του κόσμου, γι' αυτό η Εκκλησία δεν μπορεί να χωρίζεται από τον κόσμο ούτε να ταυτίζει τη σωτηρία του ανθρώπου με μια αόριστη μεταθανάτια κατάσταση. Ανθρωπολογικό πρότυπό της είναι ο ίδιος ο Χριστός[192]. Το κοσμοσωτήριο έργο Του επιτυγχάνει την επανένωση του ανθρώπου με το Θεό και την ανακαίνιση του προσώπου, ελεύθερα και χαριστικά. Εδώ, η ελευθερία δε νοείται ατομικά, αλλά αγαπητικά, ως κοινωνία προσώπων, «όπως εκφράζεται στην υποστατική ένωση της Αγίας Τριάδος, με μια οριζόντια κοινοτική διάσταση θεμελιωμένη στη Θεία Ευχαριστία»[193].

Για την Ορθοδοξία, η ελευθερία και η χαριστική ανιδιοτελής αγάπη αποτελούν τα στοιχεία μιας υγιούς πολιτικής προσπάθειας βελτίωσης του πολιτικού βίου και όχι τόσο η νομική κατοχύρωση του δικαιώματος. Η ανθρώπινη ελευθερία, που αποτελεί δωρεά της θείας χάρης, δεν επιμένει στην διεκδίκηση δικαιωμάτων, αλλά τίθεται σε ένα πλέγμα αγάπης ενταγμένο σε μια ανυπέβλητη κίνηση προς τον πλησίον. Η αποδοχή της ετερότητας του άλλου σχετικοποιεί το κοινωνικό και πολιτικό χαρακτήρα του προσώπου, χωρίς, όμως, να το απορρίπτει. Η επιδίωξη της Εκκλησίας προβάλλει πολύ πιο ριζοσπαστική από την οποιαδήποτε πολιτική και φιλοσοφική επιδίωξη. Δε φροντίζει απλά για την ειρήνη, τη δικαιοσύνη, την ευημερία των πολιτών, αλλά φροντίδα της είναι να γίνουν οι άνθρωποι αληθινά άνθρωποι[194]. Να ζουν ως πρόσωπα και όχι απλά ως άτομα μιας μάζας. Να αρχίσουν να ζουν την αιωνιότητα[195] και όχι απλά να διαβιούν ειρηνικά με εύθραυστους και ευμετάβλητους νομικούς κανονισμούς.

Η ορθόδοξη Εκκλησία δεν είναι αντίθετη στην έννοια του δικαιώματος, όταν αυτό δεν έχει ως κύρια χαρακτηριστικά του τον ατομισμό, την εκκοσμίκευση, την αποπνευματοποίηση του ανθρώπου και της κοινωνίας, καθώς και την προώθηση των οικονομικών αξιών σε ανώτατο επίπεδο[196]. Υπερασπίζεται κάθε δικαίωμα του προσώπου, όταν αυτό βασίζεται στην καταδίκη της βαρβαρότητας, στην επιδίωξη της ομόνοιας, της αγάπης, της αποδοχής της ετερότητας του άλλου, γιατί ικανοποιεί τη σωτηριολογική αποστολή της και οδηγεί τον άνθρωπο στην εκπλήρωση του σκοπού της «κατ' εικόνα» δημιουργίας του με τον Δημιουργό του.

[Συνεχίζεται]

[182]Βλ. ΑΝ. ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΤΟΥ, ό. π., σελ. 81.

[183]Βλ. στο ίδιο, σελ. 154.

[184]Βλ. Κ. ΔΕΛΗΚΩΣΤΑΝΤΗ, ό. π., σελ. 122.

[185]Βλ. στο ίδιο, σελ. 44.

[186]Πρβλ. ΕΜ. ΚΛΑΨΗ, ό. π., σελ. 167.

[187]Βλ. Κ. ΔΕΛΗΚΩΣΤΑΝΤΗ, ό. π., σελ. 47.

[188]Βλ. Γ. ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ, *Κοινωνιολογία του Χριστιανισμού*, σελ. 223.

[189]Βλ. Ελληνικό Τμήμα Διεθνούς Αμνηστίας, ό. π., σελ. 63.

[190]Πρβλ. Κ. ΔΕΛΗΚΩΣΤΑΝΤΗ, ό. π., σελ. 60.

[191]Πρβλ. στο ίδιο, σελ. 75.

[192]Βλ. Ν. ΚΟΚΟΣΑΛΑΚΗ, «Ορθοδοξία και Πολιτική» στο π. Α. Αυγουστίδη κ.α., *Η Ορθοδοξία απέναντι σε θέματα της Εποχής μας*, σελ. 175.

[193]Πρβλ. στο ίδιο, σελ. 176.

[194]Βλ. στο ίδιο, σελ. 178.

[195]Πρβλ. στο ίδιο, σελ. 178.

[196]Βλ. στο ίδιο, σελ. 196.

<http://bitly.com/1zv45QT>